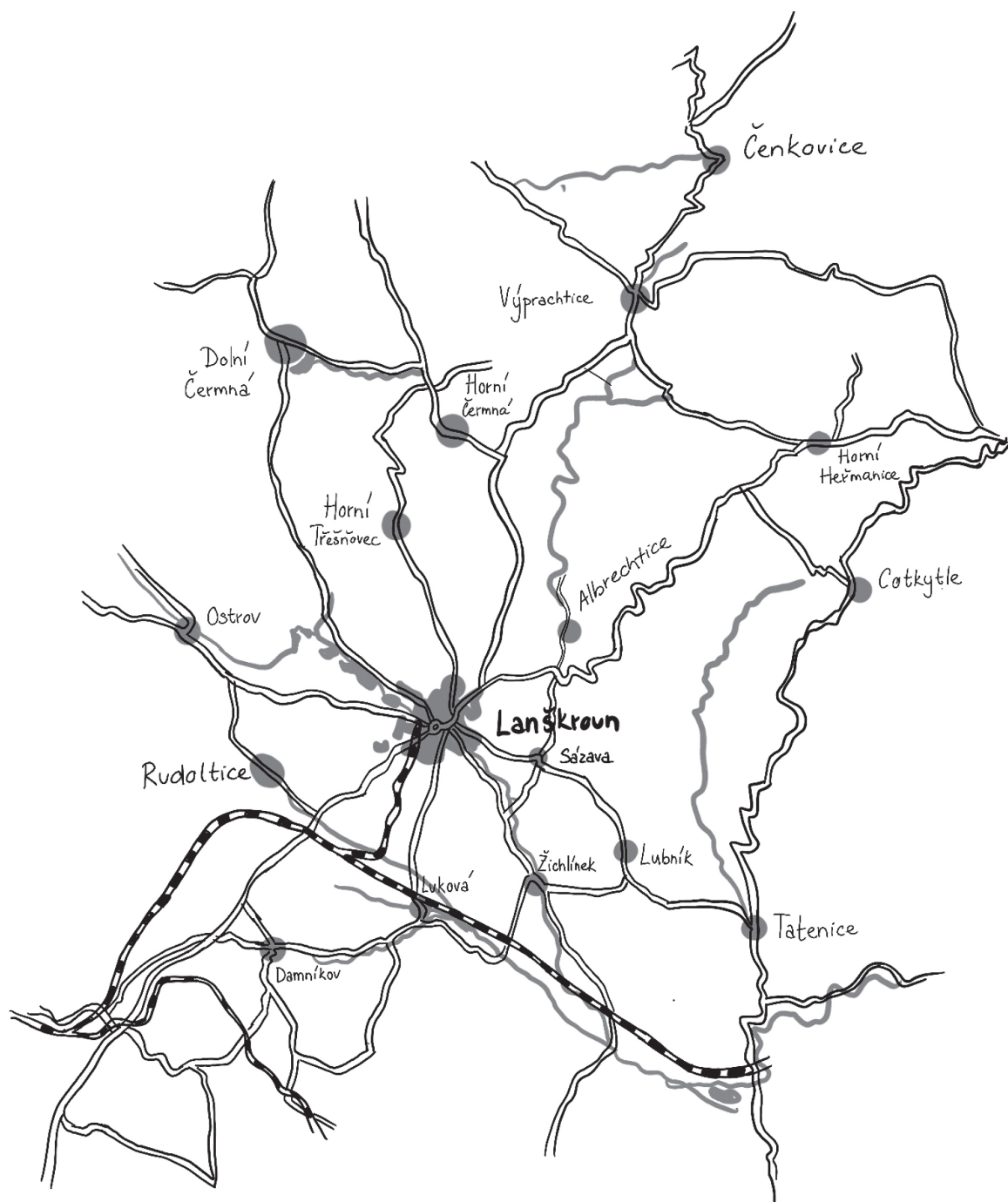

PŘEHLED POVĚSTÍ LANŠKROUNSKA

OBSAH

ALBRECHTICE

O vysněném pokladu	7
O ohnivém drakovi.....	8
O pytlákovi	9
O vodníkovi	10
O ohnivém jezdcí	11
O bezhlavé paní.....	12
O mluvícím stromu.....	13
O tajemném ženichovi.....	14

COTKYTLE - HERBORTICE

O Hlásce nad Herborticemi	16
O Hraničném	17

ČENKOVICE

O Bukové hoře.....	19
--------------------	----

ČERMNÁ

O Kobylici.....	25
O bludičkách	26
O přimražení.....	27
O překladači mezníků	28
O sýčkoví.....	29
O kýchání	30
O vílím kole	31

DAMNÍKOV

O ponocném a Ohnivém	33
O Haltravě	34
O dělové kouli	35
O slavení Abrahamovin.....	36

DOLNÍ TŘEŠŇOVEC

O čarodějnicí	38
O cikánčině věštbě	39
O zubaté s kosou	41

HORNÍ HEŘMANICE

O Hraničném	43
U obrázku	44
O bažině	45
O beranech a Beranech.....	46
O vrchním drvaři	47

HORNÍ TŘEŠŇOVEC

O statečném děvčeti	51
O podivném zjevení	53
Jak zaklínali čerta.....	54
O černém muži.....	55
O rouhači.....	56

LANŠKROUN

O děvčeti, které se nebálo	58
O bezhlavém jezdci u Špitálky.....	59
O duchu na hrušce	60
U hřbitova sv. Anny	61
O trpaslíkovi.....	62
O světýlkách.....	63
O vodníkovi v Krátkém	64

○ vodníkovi v Dlouhém	65
○ vodníkovi v roubené studni.....	66
○ ohnivé kouli	67
○ krvavém psovi.....	68
○ přendavači mezníků.....	69
○ čarodějníci	70
○ očarované krávkě	72
○ čertově mlýnu na Stříbrné stezce	73
○ pokladu.....	74
○ hadu s korunkou	75
○ čarodějnickém rejdišti	77
○ lakomém pekaři	78
○ mluvícím koni.....	79
○ můře.....	80
○ smrti z leknutí	81
○ Káče čarodějníci	82
○ vánočním víně z Dlouhého rybníka.....	83
○ vrchním direktoru Riedrovi	84

LUKOVÁ + KVĚTNÁ

○ válce v šestašedesátém roce	94
○ Ohnivém	95
○ černokněžnické knize.....	96
○ vodníkovi	98
○ sv. Gothardu, lukovském patronovi.....	99

OSTROV

○ vodníkovi	102
○ lakomém sedlákovi.....	104
○ neposlušném děvčeti.....	105

RUDOLTICE

○ bílém jelenovi	108
○ znaku hrabí	109
○ sedlákovi sudiči	110

O třech hrobech	111
O rudoltických rakařích.....	112
O posledním muži v Rudolticích	113

SÁZAVA

O strašidelném spřežení	115
O Mertově studánce	116
O vandrovním čertovi	117
O bílé zástěrce	118
O křížovém klíči.....	119
O Hájkově hospodě.....	120

TRPÍK

O bezhlavém jezdcí.....	122
--------------------------------	------------

VÝPRACHTICE

O větríci	124
O památné lípě.....	125
O Pasekách.....	126
O pytlákovi	127
O smrti	128
O živém proudu.....	129

ŽICHLÍNEK

O malém ptáčkovi.....	131
O sově na hřbitově.....	132
O jezdcí ve vichru	133
O Blatech.....	134
O Panně Marii.....	135
O vodní panně	136
O umrlčí hlavě	137
O svaté trojici	138

ALBRECHTICE

O vysněném pokladu

Jednomu muži se zdálo, že je v jeho zahradě zakopán poklad. Svůj sen vypravoval sousedům hned druhé ráno, ještě při dobré paměti. Aby se o pravdivosti přesvědčil, dle rady vzal motyku a lopatu a dal se na označeném místě do práce. Brzy přišel na placák, veliký plochý kámen jako deska. Vyzvedl ho a zpod něho vyrazila voda. Byl to tak silný pramen, že dále kopat nemohl. Poklad tam měl být ukrytý zcela určitě, ale soused vše zamlčel, jen aby z něho nemusel platit žádnou částku.

O ohnivém drakovi

Jednou večer si to šine jakýsi mladík z Albrechtic do Žichlíčku na zálety. Došel až ke starému mostu, kde byly po obou stranách malé smrčky a mezi nimi uzounká pěšina. Když přišel na most, viděl za sebou dlouhé hořící bidlo, které se blížilo jako pavuza¹. Šel z toho hrozný chřest. Mladík se dal samo sebou na útěk, zase takový veliký hrdina to nebyl. Ale ouha! Čím více utíkal, tím rychleji to běželo za ním. Celé to mohutnělo. Horempádem pádil až do Žichlíčku. Měl co vypravovat. Domů v noci, jako jindy, už nešel. Na zpáteční cestu se vypravil dlouho po prvním kohoutím zakokrhání.

---

¹ pavuza - bidlo k upevnění nákladu/ fúry, přivázané shora k bočnicím povelu

O pytlákovi

V Albrechticích říkali, že v Uhelném dole straší. Někteří hoši se tomu náramně smáli. Sebrali se a šli se přesvědčit, co je na babské povídačce pravdy. Aby do lesa nešli jen tak, vzali si hrábě a pytle na stlaní. Schválně se zdrželi až do půlnoci. Najedou jeden z nich uviděl sedět na stromě nějakého bílého muže. Z úst se mu prapodivně svítilo. Jako blesk sjel ze stromu dolů a mezi hochy. Ti se strašně lekli a utíkali pryč. Dva spadli do protékajícího potůčku, třetí se chtěl uchránit, popadl hrábě a hrabiskem ducha uhodil, co jen mohl. Duch začal najednou docela normálně, po lidsku, křičet a naříkat. Ukázalo se, že to byl pytlák. Od té doby se v Uhelném dole už nikdo nebál.

O vodníkovi

Tři ženy šly k řece Sázavě na trávu. Když už přicházely k nepomucké cestě, jedna z nich zvolala: „Podívejte, támhle u splavu máchá hastrman červený šátek.“ „Kde? Vždyť nikoho nevidíme,“ odvětily svorně druhé ženy. Ženy přešly stezku a šly po trávě.

Ta, co viděla vodníka, byla s naděláním trávy hotová dřív, proto šla ještě nasbírat suché roští do blízkého lesa, odkud pomalu odcházela domů. Ale co se nestalo! Z ničeho nic najednou uvázla o haluz a svalila se ze břehu dolů. Zamotala se do trávence tak nešťastně, že se uškrtla. Když ji zbylé ženy našly, hned věděly, kdo to zapříčinil.

O ohnivém jezdcí

Když se jeden chasník vracel pozdě večer domů, uviděl u lomu veliký ohnivý sud, z kterého vyjel ohnivý jezdec. Chasník celý ustrašený začal utíkat, co mu nohy stačily. Ale jezdec vzápětí za ním. Dokonce mu začal křičet do ucha: „Nepůjdeš-li domů, do rána zemřeš!“ Chasník neposlechl jezdcovu radu. Ráno ho našli mrtvého.

O bezhlavé paní

Jedno laudonské děvče sloužilo v Albrechticích. Každou sobotu chodilo s večerem domů a v neděli, než se smrklo, šlo zase zpátky do Albrechtic. Musela chodit podél Myšího potoka. Tu najednou spatřila na blízkém kopečku bílou bezhlavou paní. Děvče šlo sice dál, ale srdce jí bušilo, krve by se v ní nedořezal. Když přišla asi na pět kroků k bílé neznámé, paní zmizela v lese. Děvče si zhluboka oddychlo a dodalo si více odvahy. Po strašidelné paní se ohlíželo, ale zem se po ní slehla. Jediné, co nahnalo děvčeti strach, bylo hluboké ticho. Až do domu, kde sloužila, běžela bez zastavení.

O mluvícím stromu

Jednou šla nám neznámá žena z albrechtického mlýna do Herbortic lesem přes Švédské šance. Sotva ušla pár kroků, zaslechla jemný žalostný hlásek. Zastavila se a poslouchala, odkud ten tichý nářek jde. Zpozorovala, že z lesa. K lesu šla pomalu, aby zjistila, kdo potřebuje pomoc. Údivem se zastavila, když uviděla malý stromeček, který se hýbal ze strany na stranu a při tom ze země vycházel hlásek jemný jako nit: „Mami! Mami!“ Žena kvapem běžela dolů do vsi, aby přivedla lidi. Ti také slyšeli, ale vysvětlit si to nedokázali. Hlásek zazníval pořád výš a výš, až zanikl docela.

O tajemném ženichovi

Jedno mladé děvče se zasnoubilo se statným jinochem. Milovalo ho, jenom jedna věc se dívce nelíbila. Nesměla se ptát ani na jeho jméno, ani na jeho rod. Dívka chtěla alespoň vědět, odkud je. Proto se kolem půlnoci schovala. V ten čas obyčejně přicházel za stoh u stavení. Když do nočního ticha odbíjela dvanáctá hodina, náhle se otevřela hřbitovní vrata a z nich vyšel její ženich. Dívku popadla děsivá úzkost. Z plna hrdla vykřikla. Vyběhli lidé z blízkých stavení a ještě zaslechli, jako by na hřbitově temně zaduněla rakev. Muži omdlelou dívku odnesli do chalupy. Povoláný lékař zjistil už jenom její smrt. Lidé se za ni pomodlili a odešli do svých příbytků.

COTKYTLE HERBORTICE

O Hlásce nad Herbortícemi

Nad Herbortícemi je vrch Hláska. Říká se, že je to sopka, že za sto let vybuchne. Také se šušká, že vrch je plný vody a aby voda nemohla ven, je ucpán velikou duchnou. Až se peřina protrhne, voda zatopí celé Herbortice i část Cotkytle. Na Hlásce bývala zemská stráž.

O Hraničném

Je to už moc dávno, co jednou v sobotu koncem léta šel Beran z Cotkytle ze křtin. Nesl si v lahvičce něco málo kořalky. Bylo už k večeru, když přišel na hranice Heřmanic a Cotkytle. Tu před sebou uviděl jít dva muže. Zavolal na ně, aby počkali, že i jim dá zavdat. Když už k nim docházel, vyndal lahvičku a podal ji neznámým. Ale místo mužů před ním stáli dva velcí psi. Jeden z nich se po lahvičce sápal. Beran ji leknutím upustil a utíkal, co mu síly stačily. Doma byli jeho vyprávěním všichni ustrašení. Ráno, když vstali a vyšli ven, užasli, neboť našli lahvičku opřenu o dveře. Praví se, že to nebyl nikdo jiný než Hraniční. Podobných případů se tenkrát událo bezpočet.

ČENKOVICE

O Bukové hoře

Kdysi bývala celá hora porostlá bukovými lesy. Některé buky byly tak silné, že ani tři muži je neobjali. Na jaře, když se hora zeleňala mladou zelení, a na podzim, když hýřila v barvách žluté a červené, bývalo vidět až do Hradce Králové.

V hoře jsou skryty poklady. Ve třicetileté válce mnoho lidí opouštělo své rodné víscky i s majetkem a skrývalo se v lesích, údolích i skalách, v mnohých jeskyních. Tak žili po léta skryti ve strachu, aby nebyli chyceni na vojnu. Na Bukové hoře bylo takových skrýší dost a dost. Obyvatelé do nich ukládali své poklady. Bylo to jediné zabezpečení proti slídlům a zraku zlodějů a zbrojnošů.

Jednou se přihnala hrozná bouře. Proud vody se jako řeky valily z hory a braly kamení a vymílaly hluboké výmoly. V nánosech

se ještě dlouho nalézalo množství stříbrných i zlatých minci.

K velkým pokladům je málokomu souzeno se dostat. Jen na Květnou neděli, když kněz čte pašije, se hora otevírá. Kdo se v tu chvíli vydá na horu, může vejít do nitra. Spatří bohatství v bečkách i na hromadách. Na jednom ze sudů stojí kohout a když zakokrhá, může si každý nabrat cokoliv chce, ale rychle, aby byl brzy venku. Když kohout zakokrhá podruhé, hora se s rachotem zavře. Kdo v ní zůstane, je navždy ztracen.

Jednou se na Bukovou horu vydali hledat poklady tři muži. Vzali si s sebou lopaty, motyky a svítilny. O půlnoci se před nimi objevil třínohý srnec. Bylo slyšet zvláštní tajemné hlasy. Srnec měl mezi parůžky červený kříž, z kterého sršely na všechny strany jiskry. Zároveň se ozval hlas: „Kterého z těch tří vezmeme napřed?“ Jiný hlas od-

pověděl: „Toho zrzavého!“ Muži se lekli. Odhodili motyky a střemhlav letěli z hory. Do vsi přiběhli polomrtví. Zrzavý zemřel. Dříve drvaři, když měli domů daleko, nocovali v lese. Na jeden nebo dva dny měli s sebou živobytí. Aby neleželi na holé zemi, na noci si vlezli do většího pytle. Jednou o půlnoci přišel mezi drvaře trpaslík. Obcházel kolem nich a nakukoval, co to asi je? Viděl jen, jak z každého pytle čouhal klobouk. Strčil do pytle nohou a ono nic. Strčil tedy o trošku víc, pytel se pohnul a posadil. Trpaslík se na drvaře vyjeveně podíval a pravil: „Pamatuji tu třikrát ves a třikrát les, ale něco takového jsem neviděl, až dnes!“

Kdysi uprostřed lesa stávala na Bukové hoře prostranná bouda, která byla dobrým útočištěm za nepohody i v noci. Podobala se stodole. V létě v neděli se v ní dost často tančovalo. Dva nebo tři šumaři hrávali na housle. Ale vždy jen do desáté večer.

Říkalo se, že kdyby se hrálo a tancovalo déle, že by se bouda i s tancujícími propadla. Boudě se říkalo Pekelnice nebo Peklo.

Na Bukové hoře byla jednou stará liška, která řádila obzvlášť mezi zajíci. Každý se jí bál. Prý to nebyla jen obyčejná liška, ale zlý duch. Byla čím dál tím drzejší. Vnikala až do vsi a odnášela drůbež. Až když se konečně vrátil z ciziny syn hajného, učinil jejímu řádění konec. Nedbal lidských řečí a s tesákem se vydal do houštin lesa. Lišku vystopoval a zabil.

Na Bukové hoře mohli lidé uvidět také velikého hada. Za dne byl zalezlý, ze své skrýše vylézal teprve při západu slunce. Líčili na něho různými způsoby, ale marně. Když po něm střelili, zapískl a zpod všech kamenů kolem začali vylézat hadi. Snad to byl hadí král.

Stalo se, že měli v Čenkovicích nouzi o vodu. Dva sedláci z horního konce se sjed-

notili, že si vykopou studnu. Když vykopali několik sáhů, bylo slyšet silný šumot a hukot. Najednou se vyvalilo tolik vody, že měli strach, že by zatopila celou ves. V ouzkości běželi honem domů, přinesli peřiny, ucpali vývařisko a na vše naházeli kamení s hlínou. Všechno utloukli a pevně udupali.

ČERMNÁ

O Kobylici

Ve válce v šestašedesátém roce jeli z Klakarova kopce na koních tři pruští důstojníci. Pátrali po Rakušanech. Tu za sebou zaslechli koňský dusot. Skryli se za keře a čekali. Po chvíli jel mimo rakouský kurýr se zprávou do rakouského tábora. Nechali ho přejet a začali střílet až za ním. Kurýr taky střílel, ale byl zasažen kulkou a padl k zemi. Prušáci ho obrali a nechali na místě ležet. Hospodáři, kteří ho našli, jeho tělo i s koněm pohřbili. Na stráň postavili pískovcový kříž s vyrytým kopím. Místu se začalo říkat Kobylice.

O bludičkách

Na návrší nedaleko Varty v Jansově oboře u Jansovy kapličky byly tři starodávné lípy. Jednou byla v Petrovicích muzika, na které hráli muzikanti z Horní Čermné i z Výprachtic. Po půlnoci, po muzice, šli muzikanti domů. Všichni šli po cestě k Blahotinci, jen ten, co hrál na basu, šel k Jansově kapličce, aby si prý nadešel. Tenkrát byly na místě nynějších polí rozsáhlé močály. Basista musel jít s basou úzkou cestičkou. Najednou se z ničeho nic před ním vyrojilo množství bludiček. Tancovaly kolem něho, skákaly, nemohl udělat ani krok. Ze zoufalství začal hrát na basu. To bylo jeho štěstí! Bezměsíčnou nocí zazněl hlas: „Kdybys nehrál, zle by se ti vedlo!“ Najednou vše utichlo a muzikant šel s basou klidně dál.

O přimražení

Jeden chalupník pěstoval na kusu pole za Kobylicí zelí. Nikdo mu ho nikdy nepořezal, protože uměl přimrazovat. Když se setmělo, třikrát pole obešel, a přitom četl z čarodějnické knížky. Kdo by v noci šel na zelí, byl by se přimrazil, nemohl by se z místa ani pohnout. Musel by čekat, až chalupník přijde před východem slunce obcházet pole. Kdyby se chalupník opozdil a přišel až po východu slunce, zloděj by zčernal.

Přece jenom mu závistivý soused na zelí přišel. Nařezal si ho plný pytel. Ale z pole se nemohl ani pohnout. Chalupník se tentokrát probudil, už bylo hezky světlo. Honem spěchal na pole. Přišel právě včas, neboť soused začínal pomalu černat. Chalupník ho udeřil na kolena, řekl několik slov podle kouzelné knížky. Sousedovi vyčinił, aby příště nic nekradl. Černokněžnickou knížku spálil, ze zlosti, hned jak přišel domů.

O překladači mezníků

U jedné louky pobíhala večer postava a neustále se ptala: „Kam ho mám dát? Kam ho mám dát?“ Lidé se divnému místu raději z daleka vyhýbali, báli se tudy večer chodit. Stalo se, že jeden našel přece jenom odvahu a když podivným místem procházel, pobíhající postavě odpověděl: „Tam, kdes ho vzal!“ Postava se přiblížila až k němu. Držela mezník. Slušně poděkovala za vysvobození a svému vysvoboditeli pověděla, kdo je a za co byla potrestána. Byl to sedlák, který byl znám pro svou lakotu. Přeložil mezník, aby měl ještě víc. Po smrti neměl pokoje a musel mezník přenášet tak dlouho, dokud mu někdo neodpověděl.

O sýčkovi

Čermenského sedláka noc co noc strašival svým protivným i tajemným „pojd', pojd',“ sýček. Někdy to trvalo skoro celou noc, ani spát proto nemohl. Sedlák nevěděl, jak se má strašlivého ptáka zbavit. Báł se proti němu něco podnikat, aby se mu potom nemstil. Myslel si, že volá jeho duši. Nakonec se sedlák rozhodl, že statek raději prodá, jen aby se příšerného ptáka zbavil. A co si usmyslel, udělal. Koupil si jiný statek, hlavně hodně daleko od „prokletého“. Když se stěhoval s poslední fúrou, hluboce si oddechl. Leč pojednou vidí, jak se nad fúrou vznáší pták a slyší jeho hlas: „My se stěhujeme, my se stěhujeme!“

O kýchání

V dolíku za Červeným vrchem každý, kdo tudy prošel, slýchal kýchání. Pytlák, který si to tudy docela náhodou vyšlapoval, zaslechl kýchnutí a řekl: „Pozdravpámbu!“ „Děkuji ti, tys mě vysvobodil,“ ozvala se odpověď. „Za trest, že jsem nikomu po kýchání neříkal pozdravpámbu, jsem musel po smrti kýchat tak dlouho, dokud mě pozdravem někdo nevysvobodil.“

O vílím kole

Za Kobylicí je pole, na kterém byl dřív les, který sahal až ke Kobylici. Uprostřed lesa byl pěkný zelený palouček. Za jasných nocí na něm za úplňku tancovaly lesní víly. Vábily k sobě pozdní chodce, které k smrti utancovaly.

DAMNÍKOV

O ponocném a Ohnivém

Když damníkovský ponocný skončil svoji pochůzku, chtěl se odebrat domů. Svítilna mu zhasla. Protože se mu nechtělo rozžehnouti znovu, zůstal potmě. A tu vidí, jak se k němu blíží nějaké světlo. Zdvořile se mu nabídlo a doprovodilo až k jeho domu.

Když ponocný ulehl do postele, nemohl usnout. Důvodem byla velká záře, která vnikala do světnice. Sám sebe se ptal: „Co to je?“ Ale hned ho napadlo, aby vyšel ven a za doprovod poděkoval. Potom světlo zmizelo a ponocný mohl s klidem spát.

O Haltravě

Proláklina mezi Třebovskými stěnami a Chřibskými vrchy, která na západě ohraničuje lanškrounskou pánev, se nazývá Haltrava. Od zámeckého vrchu vypadá jako nějaká zemská brána. Lid ji oživil duchy, vílami, bludičkami, vodníky a jinými prý vybájenými bytostmi. Všichni byli vypuzeni železnou drahou. Od pradávna se říká, a ve zdejším lidu je víra utvrzena, že tudy ani od severu ani od jihu nikdy žádný nepřítel nepronikne.

O dělové kouli

Uprostřed jednoho pole u Damníkova byl kopeček, který zůstával nezorán. Říkalo se o něm, že ho nikdo nezorá, spíše dobytek že potrhá, pluh poláme.

Po otci se statku ujal syn. Mladý hospodář si záměnil, že kopeček rozorá, děj se, co děj. Dva pluhy na něm polámaly, troje nové prostraňky potrhal, sebe i dobytek utýral, ale kopeček nezoral. To ho však dlouho neodradilo, naopak, tím více ho to dráždilo, že nepovolil a nepovolil. Vězelo v něm něco tvrdého. Vzal nádeníka a kopeček rozkopali. Byla tam železná koule veliká jako kamnovec. Ona byla tou příčinou všech nehod. Byla to nejspíš pruská koule, asi těmi místy za Marie Terezie táhli Bedřichovi vojáci.

O slavení Abrahamovín

V Damníkově měli po mnoho let zvláštní a pěkný zvyk. Jakmile se některý soused dožil padesáti let, tu jeho přátelé a blízcí sousedé od předešlého jubilanta, padesátníka, přenesli obraz Abrahama, představitele patriarchálního stáří. Obřad byl spojen se sousedskou a přátelskou slavností. Tak se stále obraz přenášel od padesátníka k padesátníku.

DOLNÍ TŘEŠŇOVEC

O čarodějnicí

V Dolním Třešňovci bylo možné vidět dost často čarodějnice. Chodily zahalené do trávence, jejíž ouvazky vláčely za sebou. Na nohách měly divné papučky, v kterých se tiše ploužily.

Jednomu sedlákovi se nikdy nedařilo s máslem. Ať dělal, co dělal. Nezbyvalo nic jiného než si pomoci jinak. Konečně se odhodlal k tomu poslednímu, co mu zůstalo. Když se zase žádné máslo v máselnici při tlučení nedělalo, střelil dovnitř do ní. V té chvíli se stará susedova matka svalila mrtvá k zemi. To ona byla tou čarodějnicí, co mu tolik škodila.

Další čarodějka přišla k jinému sedlákovi, kterému nedojily krávy. Ani kapky mléka mu nedaly. Sám už pochopil, že to nemůže být ničím jiným než čarováním. Jakmile se moc podezřelá žena přiblížila, bez okolků popadl hůl a namlel jí, co se do ní vešlo. Pomohlo to. Krávy zase dojily, že bylo mléka jako vody.

O cikánčině věštbě

K jedné sousedce v Dolním Třešňovci, která měla manžela na vojenském tažení v Bosně, přišla cikánka a nabízela jí, že bude věštit budoucnost. Mladá žena, zvědavá od narození, svolila. Cikánka řekla, aby jí dala pět metrů dlouhou nit. S podivuhodnou zručností si ji omotala kolem paže a na několika místech ji přestříhala. Když nit rozmotala, bylo z ní sedm na vlas stejně dlouhých kousků. Z toho cikánka věštila: „Váš muž se vrací z vojny. Dejte pozor, aby si domů nepřinesl v dýmce stříbrnou hlavičku.“

Za nějaký den muž skutečně přišel domů, zdráv a v dobré náladě. To bylo radosti! Mezi věcmi, které ženě a sobě přinesl, byla pěkně zdobená stříbrná hlavička k dýmce.

S pýchou ji ukazoval své ženě. Bylo vidět, jakou z ní má radost. Žena se dost zarazila, neboť jí na mysl přišla cikánčina věštba. Prosila muže, aby ji dal pryč ze světnice a vše mu o cikánce vypravovala. „Nevěř babskému tlachání,“ odbyl ji muž a dodal: „mělas cikánku vyhodit, zbytečně tě jen postrašila!“ Nacpal si do dýmky tabák, zapálil a v klidu pokuřoval. Liboval si, jak to chutná: „Maličko je to nahořklé, ale jen až se dýmka zakouří, bude to mnohem lepší.“ Potom postavil dýmku na okno.

Ráno, když se probudil, dýmka na svém místě nebyla. Všechno všecičko prohledali, dům vzhůru nohama zpřeházeli, ale dýmka nikde. Kam se jen mohla podět? Na druhý den se jim rozstonala kráva. Nestonala dlouho, neboť bylo brzy po ní. Když jí rozřízli žaludek, našli v něm tu stříbrnou hlavičku rozbitou na sedm kusů.

O zubaté s kosou

Žena, která šla večer domů přes Dolní Třešňovec do Lanškrouna, z ničeho nic uslyšela svištění kosy. Když vyšel měsíc, v šeru se něco bělalo, jako kdyby kostlivec. Co mohla, utíkala domů. Ráno na tomtéž místě našli kolemjdoucí lidé mrtvou neznámou mladou dívku. Jak se ukázalo, jedla rybu a spolkla kost, kterou se udávila.

Jiná žena spatřila bílou postavu, jak stojí s kosou v ruce nedaleko od stavení. Popadla ji taková hrůza, že se nemohla pohnout z místa. Museli ji odnést. Krátce na to zemřela.

HORNÍ HERMANICE

O Hraničném

Jednou šla babička po hranicích Heřmanic a Herbortic. Hranice byly porostlé lesy. Spěchala domů. Pojednou se před ní objevil malý mužiček. Měl červenou čepičku, krátké modré kalhotky a zelený kabátek. Ptala se ho, kam jde? I odpověděl: „Jak se říká, za nosem“ a zmizel. Babička se polekala a celá udýchaná přispěchala domů. Často o tom vyprávěla svým vnoučatům. Do dnes si myslí, že to byl Hraničný.

U obrázku

Jednou šel mladý Kiliánek domů. Bylo mu tehdy asi dvacet let. Uměl docela dobře číst a psát, mluvil německy jako česky, hrál na housle a klarinet, radost poslouchat. Byl na tu dobu velice vzdělaný jinoch a zároveň majitel hojného statku.

Když přišel k louce, ke které se vztahuje pověst, spatřil po ní skákat jakési světýlko. Pojednou k němu běží bílá postava. Kiliánek strachy téměř zkameněl. Strašidlo ho chytlo za ruce a táhlo až ke kanálu. Ráno ho tam našli lidé v horečce. K rozumu více nepřišel. Zešílel a jeho statek nakonec přišel do prodeje.

O bažině

Ve třicetileté válce jelo vesnicí švédské vojsko na Moravu. Přijíždělo od Chudoby. Jeden švédský voják se pustil přímo do Heřmanic přes bažinatou louku. Bažina ho pozřela i s koněm. Žádný se mu neodvážil pomoci, neboť se bál, aby sám nezahynul.

Později se v té bažina topila kráva, ale nakonec byla s velikou námahou zachráněna. Do bažiny zavedla mnoho pocestných také světýlka. Mokřina si však další oběti nevyžádala. Za letních nocí si ještě sem tam nějaké to světýlko zaskotačí.

O beranech a Beranech

Někteří českobratrští občané, aby nemuseli opouštět své statky a aby se nemuseli ubírat do vyhnanství, na oko přijímali latinskou víru, i když potají zůstávali stoupenci té své, staré. Takovým tajným vyznavačům přezdívali římskokatolíci berani a večer jim pod okny bečivali. Přemnohým tato nadávka zůstala, jako jejich příjmení. Tak se vysvětluje množství Beranů v obci.

O vrchním drvaři

Jeden heřmanický soused sbíral v horách léčivé byliny. Že se už stmívalo, zabloudil. Nevěděl, kam se obrátit, kde bude na noc. A tu vidí světlo! Šel po něm, až přišel k chaloupce. Zaťukal, vyšla stařena a tázala se, čeho si přeje. Požádal slušně o nocleh, že zabloudil v lese a teď že neví cestu domů. Stařena řekla, že pomoci nemůže, že má nocležníky, drvaře, a ti, kdyby ho spatřili, že by ho zabili. Soused však nepřestal úpěnlivě prosit. Nakonec ho stařena vzala do chaloupky. Musel se skrýt pod postel. Asi o půlnoci ho vzbudil hluk. Drvaři přišli a před nimi nejprvnější vrchní Rieder. Všichni měli dřevěné pily a sekery a chovali se jako doma. Posedali si za stůl. Vrchní se rozhlížel kolem po světnici a povídá: „Je tu nějaký cizinec.“ Stařena chtěla zalhat, ale nešlo to. Vrchní pravil: „Jen ať vyleze z podpostele, nic se mu

nestane.“ Soused strachem celý pobledlý vylezl. Drvaři ho pozvali, aby si přisedl a pojedl s nimi.

Na stůl byla podávána samá chutná jídla. A od každého dali kousek stranou a pak to zabalili. Vrchní sousedovi pravil: „Odevzdáte to mé paní, paní vrchní v lanškrounském zámku!“ Bylať tehdy ještě živa. Soused si netroufal, že mu stěží kdo uvěří, že to posílá vrchní. Rieder vyňal list papíru, napsal na něj pár slov, stáhl z prstu zlatý prsten, vložil do listu a řekl: „Nate, aby věděli, že vás posílám já! Ale chraň vás bůh podívat se, co to nesete!“ Po těchto slovech se jedlo a pilo až do rána.

Vrchní vyvedl souseda z chatrče, ukázal mu cestu a znovu mu zakázal dívat se, co to nese. Soused přišel do Lanškrouna, ohlásil se a odevzdal věci paní vrchní. Vrchní rozdělala balíček a z něho se místo chutných jídel,

pečeně a mlasků vyvalili červy, ohlodané kosti a ošklivé zbytky. A když četla list, omdlela. Když se vzpamatovala, popadla list a hodila ho do pece. Sousedovi řekla, aby se o tom nikomu nezmiňoval. Od toho dne nosila smutek. Sám pámbu ví, co bylo v listě.

HORNÍ TŘEŠŇOVEC

O statečném děvčeti

Jednou na dračkách při vypravování mladé odvážné děvče pravilo, že by se nic nebálo, kdyby mělo třeba i mrtvého přinést z márnice. V té době zrovna jeden nebožtík ležel na marách. Ostatní dračky nevěřily, ač ji znaly, jaká je kurážná. Ale děvče stálo pevně na svém, vždyť žádní duchové ani strašidla nejsou, tak čeho se bát? Zatím, co se o tom jen tak hovořilo, milé děvče se sebralo a šlo na hřbitov do márnice. Tam vzalo mrtvého z rakve. Jeho ruce si ovinulo kolem krku a běželo. Lidé se kristovali. Když přišla i s mrtvým do světnice, byli hrůzou celí vyjevení. Když už se dost vynadivili, řekli jí, aby ho zanesla zase tam, kde mrtvolu vzala. Děvče se bránilo, že se mluvilo

jen o přinesení mrtvého a ne odnesení. Ale když na ni všichni ještě více naléhali, s mrtvým společníkem že sedět nebudou, děvče ho vzalo na záda jako před tím a neslo ho zpátky do márnice na hřbitov. Nebožtíka kladla do rakve, ale ruce jí nepustily, poněkud ztuhly. Dívka v tom obrovském překvapení nemyslela jinak, než že se jí nebožtík nechce pustit. Z leknutí padla na zem a zemřela. Ráno opovážlivé děvče našli vedle rakve.

O podivném zjevení

Stalo se, když jel třešňovský sedlák Janiš s nákladem cihel od Skuhrova přes Třebovské stěny do Lanškrouna. Co se tam panečku najezdil, i jeho předkové, znal každý kámen. Nikdy se mu po cestě nic zlého ani podivného nepříhodilo. Až jednou se mu zdálo, jako by mu něco pořád brzdilo vůz. Podíval se dozadu a viděl svého vlastního otce, který byl už dávno po smrti. Seděl na voze, ale hned zmizel.

Jak zaklínali čerta

Naproti Třešňovci, poblíž nožíře Pifla, se sešlo v domku několik hochů. Měli s sebou čarodějnickou knížku, chtěli totiž přivolat čerta. Ten, co byla knížka jeho, z ní četl. Když už tak chvíli čte, čert se skutečně najednou objevil. Kluci dostali strach, vlasy jim hrůzou vstávaly. Pouze majitel knížky měl tolik duchapřítomnosti, že přečtené přečetl ještě jednou, ale tentokrát pozpátku. Čert zmizel. Nepokoušejte čerta!

O černém muži

Jeden člověk se z Horního Třešňovce vydal v neděli do Lanškrouna do kostela. Poblíž Vernišova hostince spatřil před sebou černě oděného pána. Když ho dohonil, všiml si, že i obličej má černý. Pln zvědavosti ho následoval až k domu, jehož majitel odjel do Ameriky. Zde černý muž zmizel. Cestou z kostela, jen tak pro zajímavost do zmíněného domu zašel. Ve světnici našel plačící manželku vystěhovalce s telegramem v ruce. „Proč pláčete, co se stalo?“ tázal se se soucitem. „Právě jsem dostala zprávu o úmrtí manžela,“ odvětila paní domácí. Za několik neděl po jeho odjezdu přišla tedy zpráva, že její muž spadl do kotle a celý zuhelněl.

O rouhači

Jeden nenapravitelný, zlopověstný Třešňovák zašel ve své zpupnosti tak daleko, že i samému Bohu se rouhal a pána Ježíše zlořečil. Dokonce to došlo tak daleko, že urazil Kristovi na dřevěném kříži, který stál vedle cesty, levou ruku. Hned ho stihl trest. Jakmile upadla Kristova levá ruka, upadla i jemu. Byl mrzák do smrti. Z rouhače se stal nábožný Kristův následník.

LANŠKROUN

O děvčeti, které se nebálo

Ve Veinlichově hospodě se sešla veselá společnost. Tehdy byla ještě na kraji hřbitova pumpa. Za bujarého veselí najednou jeden hoch povídá: „Že byste teď žádný nešel na hřbitov pro vodu?“ „A že já půjdu!“ řeklo jedno z přítomných děvčat, které se nebálo. Vzala džbán a šla.

Vodu napumpovala a chtěla už už jít pryč, když ji něco popadlo. Nikoho neviděla. Hmatala kolem sebe, aby se vyprostila. V ruce jí zůstala čepice.

Jakmile se vrátila a vešla do šenkovny, všichni hned poznali, že se něco stalo. Po chvíli někdo zatukal na okno a volal: „Dej sem čepičku! Dej sem čepičku!“ Děvče si ale netroufalo vyjít. Z venku se neustále ozýval prapodivný žadonivý hlas. Chtěla mít pokoj, přemohla svůj strach a vyšla čepici vrátit. Zpátky už nepřišla. Zmizela.

O bezhlavém jezdcí u Špitálky

Pod starou městskou zdí u zámecké zahrady stála odedávna pumpa. Říkalo se jí Špitálka. Vypravovalo se, že pokaždé večer, jak se počalo smrákat, objevil se u pumpy strašlivý bezhlavý jezdec. Svou hlavu držel pod paží. Jak dlouho se zjevoval, není jisté. Ví se jen, že neměl klid od jakéhosi obležení města, kdy byla jezdcí hlava státa.

O duchu na hrušce

Každý pátek o půlnoci bylo možné vidět u Pelcla, ševce na předměstí, nějakého ducha. Seděl si jen tak zbůhdarma na hrušni. Měl ohnivé oči, na hlavě třírohý klobouk a byl celý celičkový bílý. Někdy měl podobu koule, jindy zase vypadal jako trojhran. Šplhal po stromě, třásl jím, pak sletěl až k zemi. Když se mu zachtělo, zmizel.

U hřbitova sv. Anny

U hřbitova sv. Anny stávaly ovocné stromy, které mívaly vždycky mnoho ovoce. Jednou se několik kluků domluvilo, že v noci půjdou na jablka. Není divu, když se už na pohled sbíhaly sliny.

Jeden klučina vylezl na první štěp a začal házet krásné plody dolů. Najednou uviděl, jak z vížky kostela sv. Anny sestupuje nějaký duch a míří rovnou k němu. Začal tak silně křičet, že kluci, kteří dole nevěděli, co se děje, rychle utekli. On se samozřejmě bál také, a tak před duchem rychle spěchal ze štěpu dolů, ale spadl. Krkolomný pád nepřežil.

O trpaslíkovi

U jednoho koláře musela služka spát v dílně, neboť pro ni nikde jinde neměli místo. Pokaždé, když si lehla a začala dřímat, objevil se u ní pidimužík a volal: „Dej ven, dej ven!“ Služka nevěděla, co má dát ven. Když se to každou noc opakovalo, pravila, že v dílně spát nebude, že raději půjde sloužit jinam. Pověst o tom zjevu se rychle roznesla po městě. Tak mohl jeden moudrý a zkušený člověk truhláře upozornit na to, že vše souvisí nejspíš s umrlčími prkny, co v dílně přechovává, že duch chce, aby je dali ven. Truhlář vynesl umrlčí prkna z dílny a od té chvíle měl svatosvatý pokoj.

O světýlkách

Na Močidlech, v bažinatých loukách za střelnicí napravo k rybníku, rejdívalo v křovinách velké množství světýlek. Jednou v noci šli tři muži nařezat tyče na plot. Dvěma, co šli spolu, se nic nestalo, ale třetí, který se od nich za dvorem u bývalého ovčína vzdálil, upadl do moci duchů. Zabředl do křovin. Tu před ním vyskočilo světýlko. Co nejrychleji se snažil dostat ven, ale světýlka kolem něho byla všude. Strach ho dohnal až na Haslberk. Tam hodil nakradené tyče na zem, v tom okamžiku byla světýlka pryč.

O pár dnů později šel za střelnicí opilý muž. Viděl kolem sebe světýlka. Trochu ho podráždila, a tak jim chtěl nadávat. Najednou ucítil na zádech něco těžkého. Chtěl to setřást, ale nic naplat, naopak, bylo to čím dál horší, těžší a těžší. Pod nepředstavitelnou tíží se plazil až domů. Jakmile vkročil pod přístřešek, seskočilo to ze zad a zmizelo. Od těch dob už na světýlka nikdy nenadával.

O vodníkovi v Krátkém

Starý ponocný se jako malý kluk koupal v Krátkém rybníku a plaval až k příkopu. Najednou se z vody vynořila kulatá hlava. Kluk se tak strašně leknul, že byl venku z vody rychle jako blesk. Za živý svět ho tam už nikdo nedostal. Byl si jistý, že to byl vodník.

O vodníkovi v Dlouhém

Jednou hnal jeden hospodář do Dlouhého rybníka napojit krávy. Najednou uprostřed vodní hladiny spatřil ženu, jak mu rukou dává znamení, aby se vrátil. Nedbal toho a krávy zahnal do vody. Vtom ho popadlo cosi za nohu. Hmatal, ale nic nenahmatal. Nohu vytáhl s vynaložením všech svých sil. Na noze měl vytisknutých pět prstů. Od-
dychl si, když pochopil, že vyvázl z drápů vodníka. Litoval, ale pozdě, že neuposlechl tu ženu, co ho vracela. Vzal si ponaučení. Vodník přebýval také občas v Jasanském, Pšeničném rybníku.

O vodníkovi v roubené studni

Jeden soused šel v pravé poledne pro vodu do studny naproti Šíchovu mlýnu. Dnes je dávno zasypaná. Studna byla s rumpálem na okov. Soused spustil okov do studny, ale z ní, ač byl silný člověk, ho nemohl vytáhnout. „Copak to je dnes?“ povídá si, „Snad to není vodník?“ Nahne se do studny a vidí, jak malý mužíček sedí v okovu a řehtá se vzhůru. Rychle pustil kliku a okov spadl na dno.

Vodníka mohli lidé uvidět také Na Drahách na hrázi u Špitálského mlýna. Byl malý v zeleném kabátku, červené vestě a modré čepici. Kolemjdoucí lákal k vodě překrásnou hudbou, hlavně v noci. Ten, kdo se k vodní hladině přiblížil, byl vtažen do hlubiny. Prý ho jednou chytili do trávence, která měla všechny čtyři ouvazky červené. Do jiné by ho ani chytit nemohli.

O ohnivé kouli

Lanškrounský kloboučník jel se ženou na výkladní trh do Šilperka se svými výrobky. Utržil dost peněz. Protože jeho žena nechtěla sama zůstat v Šilperku přes noc, rozhodl se jet v noci domů. Když přijel k Šebrlově kapličce, mihl se oblohou světlý pruh. Bylo slyšet veliký praskot a před nimi se stranou kuli-la po zemi ohnivá koule. Přestrašeni rychle ujížděli k domovu. Všemu sousedstvu vypravovali, co viděli. Hádalo se, že to byl meteor nebo kulový blesk.

O krvavém psovi

Na Krvavém poli, za Dlouhým rybníkem, se pochovávali sebevrazi. Les, který se rozprostírá kolem, byl pojmenován Krvavý les. Všechno je tu smutné. V noci tu prý pobíhá černý pes s krvavýma očima. Vozkové a všichni, kteří tudy museli jet, říkali, že slyšávají příšerné vytí a štěkání. Potom se objeví černý pes s ohnivýma očima a zarazí koně. Povozy tak nemohou ani na krok z místa. Musí nechat vůz vozem a utíkat honem rychle pryč.

O přendavači mezníků

Kterýsi z dřívějších majitelů polí při cestě z Lanškrouna do Sázavy každým rokem poposazoval mezníky od svého pole o kus dál, aby mu přibylo. Je to velký hřích. Musel být potrestán. Za trest pobíhal v noci od dvanácté do jedné hodiny po polích od silnice až ke studánce s mezníkem pod paží a volal: „Kam ho mám dát, kam ho mám dát?“

Jednou tudy šel domů žichlínský sedlák z Lanškrouna. Tu proti němu strašidlo a volá: „Kam ho mám dát, kam ho mám dát?“ Dobromyslný sedlák odpověděl: „Tam, kdes ho vzal.“ „Děkuji ti, tys mě vysvobodil a já tebe taky,“ řeklo strašidlo a zmizelo. Sedlák do roka náhle zemřel. Lidé pravili, že by býval dlouho stonal a mnoho trpěl.

O čarodějnicí

V Janské ulici bydlela před dávnými časy zlá žena, o které se říkalo, že je čarodějnice. Cizím kravám udělala, že se jim mléko ztratilo a její krávy dojily o to víc. Stačilo jen, aby se jí z cizího chléva dostal do rukou nějaký předmět a už měla krávy ve své moci. Jednou vešla kamsi do chléva, ale lidé ji bedlivě pozorovali, takže nemohla nic vzít a odnést. Nevšimli si však, že při odchodu na sebe strhla stéblo slámy. A to bohatě stačilo. Krávy namísto mléka dojily krev. Hospodář musel povolat kněze, aby kouzlo zrušil.

Jiná čarodějnice bydlela na předměstí ve Františkově ulici, ještě před jejím vyhořením.

Rej čarodějnic viděla jedna nemocná žena, která je náhodou zpozorovala, když nemohla

spát. Byla půlnoc, měsíc celou zahradu osvětlovat, a tak bylo všechno velmi dobře vidět. Čarodějnice vytrhávaly pěknou trávu ze zahrady a házeli ji do jiné, kde tak pěkně nerostla. Ráno vše nemocná žena vypravovala sousedstvu. Šli se podívat do zahrady a opravdu pěkná tráva byla vyrvána a po cestě k jiné zahradě potroušena. Sousedé si řekli, že si dají pozor. Ve svatební noci duchů uviděli čarodějníci, která jako by z oka vypadla staré ženě z Františkovy ulice. Říkalo se, že trošku čaruje, ale teď byl na světě důkaz. Od té chvíli si všichni dávali přede dveře uhlí s dřívím, aby jim nemohla škodit.

O očarované krávě

Lanškrounský hospodář měl očarovanou krávu, neboť místo mléka dojila krev. Hospodyně byla celá nešťastná. Když k nim náhodou přišla cikánka, pověděla jim, že mají ve chlívě nemocnou krávu, že jí může pomoci.

Řekla, aby jí přinesli čerstvě snešené vejce, kapku svěcené vody, stéblo slámy, na které ta kráva ležela a nějakou tříštičku z chlívského prahu. Všechno jí sehnala hospodyně s dcerou. Dcera měla na sobě nový kabát. Ten si cikánka taky vyžádala, dala do něho všechny věci a pevně zavázala. Pak teprve řekla hospodyně, aby šla do chlěva, vykropila chlív svěcenou vodou a při tom aby se modlila třikrát Otčenáš. Cikánka se zároveň modlila s dcerou ve světnici. Po modlitbě cikánka rozvinula kabát, rozbila vejce a místo žloutku v něm byly kůstky. Vzala to vše dohromady a zakopala pod chlívni práh. Hospodyně ještě nakázala, aby krávě omyla vemenno a tu vodu aby za ní, cikánkou, vylila, až půjde z domu. Jak jí řekla, tak to také udělala. Hospodyně dala cikánce za dobrou službu kabát. Cikánka za nehet ničeho neukradla. Třetí den po zažehnání byla kráva zdravá a zase dojila dobré mléko jako dřív.

O čertově mlýnu na Stříbrné stezce

Kobrlé, tkadlec z Hradební ulice, šel s dílem do České Třebové po Stříbrné silnici panskými lesy u Rudoltic. Jindy, když si zařídil, co bylo potřeba, zašel vždycky v České Třebové do kostela. Tentokrát nešel, aby byl dříve doma. Koupil si jen peciválku a šel tou samou cestou domů. Jde a jde, až pojednou se mu zdá krajina jakási cizí, neznámá. Zabloudil? Slyší řinčení pily a vidí obrovskou hromadu prken. Byl ze všeho celý pryč. Přece ví, že na téhle silnici není žádný mlýn. Co se tak rozhlíží a přemýšlí, sedne si na hromadu prken, vyndá peciválku. Pomyslel si, že se nají a vzpamatuje. Než si ulomil kousek, přežehnal peciválku křížem, jak se dělávalo, a při posledních slovech „i Ducha svatého, Amen“ se najednou strhl děsivý rachot. Odněkud dostal ránu, div se nepřevalil. Když se vzpamatoval z leknutí, rozhlédl se a co nevidí! Mlýn byl pryč a na místo hromady prken seděl na hromadě kamení. Domů přiběhl skoro bez dechu. Nikdy už tou silnicí nešel.

O pokladu

Jeden chudý drvoštěp z Lanškrouna šel do rychtářova lesa kácet dříví. Jak tak chodí lesem, slyší z blízkého houští šustot a chrastění. Rozhrne keře a tu vidí trpaslíka, jak vyhrabává z mechu zlato. Jakmile trpaslík uviděl drvaře, hned ho požádal o pomoc. „Jdi domů a přines motyku a lopatu.“ Když se udýchán vrátil do lesa na to místo ke křoví, nebylo po trpaslíkovi a po zlatě ani památky. Lidé říkají, že v lese zakopali poklad loupeživí rytíři. Až prý přes ono místo půjde černá kráva, tak poklad vyryje.

O hadu s korunkou

V postranní uličce, která vede z Anenské ulice do Lanškrounské kotliny, byl po levé straně dům, ve kterém kdysi bydlel jeden nádeník. Měl nemocné dítě, které nemluvalo ani neběhalo. Jednou matka zaslechla, když mu jako obvykle dala na zahrádce mléko s kroupami, hlas: „Nejen mlíčko, papaj taky kroupy!“ Matka se podívala, kdo to mluví a s úžasem spatřila u svého dítěte hada s korunkou, jak z talíře saje dítěti mléko. Dříve než mohla vykřiknout, had se vtáhl do díry.

Vypravovala o tom sousedce a ta jí poradila, aby až zase had přijde, rozestřela na zem bílý šat, že na něj had položí tu zlatou korunku. Tu ať potom vezme domů a vysloví tři přání, že se jí hned vyplní. Do západu

slunce musí šátek s korunkou zase vrátit na své místo.

Druhý den se had opět připlazil. Sotva ho matka uviděla, rozestřela na trávu bílý šátek. Po chvíli, když přišla, byla korunka opravdu na šátku. Opatrně ho i s korunkou sbalila a šla domů. Byla skromnou ženou a řádnou matkou, proto si nepřála nic jiného, než aby se dítě uzdravilo a aby se měli o trochu lépe. Před západem slunce korunku vrátila. Následující den ležel had mrtvý a korunka zmizela. Dítě se uzdravilo a celé rodině se dařilo dobře.

O čarodějnickém rejdišti

Šel si chasník v noci z Lanškrouna farským lesem do Rudoltic. Měsíc svítil jako rybí oko. Když přišel na první lesní křižovatku, najednou na lesním paloučku spatřil osm nahých tančících žen. Leknutím se zarazil a celý strnul. Víly ho už zpozorovaly. Šeptem si něco prohovořily a po chvílce se k němu jedna přiblížila. K svému úžasu v ní poznal kmotru jednoho dítko z Ostrova. „Přísahěj, že mě neprozradíš a nikomu nepovíš, cos viděl. Ne-li, roztrhám tě!“ Postrašený chasník přísahal, že do smrti neřekne nikomu ni slova. Poté mohl jít dále. Přísahu dodržel, až teprve na smrtelné posteli knězi a okolostojícím pověděl, co se tenkrát před léty přihodilo.

O lakomém pekaři

Ve válečném šestašedesátém vypukl v Lanškrouně hlad. Jedna stará žena, o které se říkalo, že je čarodějnice, přišla k pekaři a prosila o kousek chlebové kůrky. Ale lakomý pekař ji nemilosrdně odbyl.

Žena mu zlořečila: „Za to, žes takový lakomec a chudému ani chleba nepodáš, za to místo chleba budeš péct jen a jen samé piliny.“ Tak se i stalo. Pokaždé, když pekli, dělaly se mu místo chleba jen takové piliny.

O mluvícím koni

Jednou v noci kdosi zatúkal na okno lanškrounské kovárny. „Kdo to je a co chcete?“ otázal se kovář. „Prosím, vemte sebou pár podkov a okovejte mně koně. Táhle stojí u kostela sv. Anny,“ odpověděl neznámý. Kováři se zprvu nechtělo, ale potom přece jenom šel.

U kostela stál kůň. Kovář se dal hned do díla. Podkova pěkně přilehla na kopyto, a když chtěl do něho zatlouci první hřebík, kůň promluvil: „Ne moc hluboko, strýčku!“ Kovář se lekl, vyskočil a běžel rovnou domů. Doma vyndal podkovy z kapsy, dívá se a nevěří svým očím. Byly celé zlaté.

O mŭře

Na jednu ženu chodila každou noc mŭra a tlačívala ji. Kdosi jí poradil, aby řekla, až zase přijde otravovat, nechť přijde ráno a něco jí slíbí. Žena se zachovala podle rady. Když v noci přišla, hned řekla: „Přijď si ráno pro kousek chleba.“ Mŭra zmizela.

Ráno, právě když žena snídala, otevřely se dveře a vešla prapodivná stará bába. Bez pozdravu zůstala stát u dveří a upřeně se na ženu dívala. „Copak chcete?“ zeptala se jí žena. Bába nic. Stála jako němá. Aha! Vzpomněla si žena. Dala jí kousek chleba. Bába se tiše vytratila a už se vícekrát neobjevila. Žena měla od mŭry pokoj.

O smrti z leknutí

Dva chasníci se vsadili a ten, kdo prohrá, měl jít o půlnoci na hřbitov u kostela sv. Magdaleny, kde zatluče kůl do země a do země vrazí hřebík. Už dříve byl ten hřbitov proměněn v sady s pomníkem padlých v roce 1866.

Ke kostelu šel skutečně ten chasník, který prohrál. Byla deštivá noc, blýskalo se, hrom bil. Moc dobře mu nebylo, ani do smíchu. Blesk ho oslepoval svým jasem a déšť šustil ve stromech. Rychle zatloukl kůl do země a vrazil do něho hřebík. Ulehčilo se mu u srdce, dokonce se i trochu rozveselil. Byl rád, jak to dopadlo. Honem chtěl odejít, když ho něco rázem strhlo zpět. Mrtvý se skácel na zem. Ráno ho našli za plášť přibitého ke kůlu. Lidé usoudili, že se sám za plášť přibil, protože ve tmě neviděl. Z leknutí ho prý ranila mrtvice, neboť si myslel, že ho za plášť drží duchové.

O Káče čarodějnicí

V Janské ulici bydlela nějaká Tomšová. Všeobecně se jí říkalo Káča Čarodějná, ale nic určitého se o ní nevědělo. O jejím čarování se jednou chtěli přesvědčit kluci. Věděli, že večer chodívá na besedu ke své provdané dceři, která bydlela nedaleko jejího domku. Vyčíhali ji, předběhli a na práh dceřina domku položili přes sebe křížem dvě košťata. Skryti pozorovali, co bude dělat.

Káča se zastavila, dívala se na košťata a po krátkém otálení obešla dům, že půjde k dceři zadem. Kluci byli rychlejší. Předběhli ji druhou stranou a položili také u zadních dveří košťata křížem přes sebe. Opět zůstala koukat. Vrátila se k hlavním dveřím a vše se několikrát opakovalo. Dcera, která už chvíli naslouchala dupotu a tlumenému smíchu, vyběhla, kluky zahnala a košťata sebrala. Teprve potom vešla matka dovnitř. Kluci zvěděli, co chtěli, neboť přes křížem položená košťata žádná čarodějnice nemůže přejít.

O vánočním víně z Dlouhého rybníka

Jednomu hochovi namluvili, že kdyby o Vánocích šel k Dlouhému rybníku a nabral z něho do džbánu vodu, že se mu všechna promění ve víno. Hoch se nemohl do Vánoc ani dočkat. O svátcích vzal džbán a šel, aby ho nikdo neviděl. Nabral vodu, podíval se do džbánu, přivoněl si, ochutnal, a opravdu, bylo to víno. Pln radosti běžel domů a dal všem napít. Všichni se s ním radovali.

Za rok na Boží hod vánoční šel opět k Dlouhému rybníku, kde vytáhl z vody plný džbán vína. Radostně chtěl jít už domů, ale v tom ho něco popadlo za nohu a strhlo do rybníka.

O vrchním direktoru Riedrovi

Za času roboty býval vrchní ředitel panství a zástupce vrchnosti nejobávanější osobností. Každý týden dával v lanškrounském zámku všem rychtářům rozkazy, rovnal spory, ukládal tresty, přijímal žádosti nebo jiná podání. Na projížďkách panstvím býval všude vítán s největšími poctami. S každým jednal bez okolků a bezohledně. Ať to byl nejbohatší nebo nejváženější rychtář, dal ho předvést drábem, zavřít do šatlavy, přivázat na lavici a vysázet mu deset, pětadvacet ran lískovkou, mnohdy pro nic za nic, z pouhé svévole. Jan Rieder byl nelidský vrchní. Poddané, zvláště české národnosti, nepovažoval za lidi, zacházel s nimi hůř než s hovědy. Poněmčoval české obce.

U knížete byl velice oblíben pro dobré řízení panství, neboť za něho byly ze všeho vydatné

příjmy. Byl ctižádostivý, miloval nádheru a domníval se, že za své dobré služby bude hoden kavalírské odměny. Proto jednou požádal knížete, aby mu dovolil na vrchu u Rudoltic postavit letohrádek. Odůvodňoval to nedostatkem místa v lanškrounském zámku a malou vyhlídkou. Z Rudoltického vrchu se přehledně velká část panství s mnoha vesnicemi, a tím by měl poddané stále na očích. Kníže sídlil ve Vídni, jen málokdy se přijel podívat na panství. Bylo mu lhostejné, co si Rieder postaví, proto svolil. Pro vrchního to byla vítaná příležitost potrápiti poddané.

Místo letohrádku stavěl nádherný dvou až třípatrový palác. To byla roboty! Poddaní svými potahy sváželi dříví, kámen, cihly, vápno a z moletínských lomů těžké kvádry. Za tehdejších nesjízdných cest to nebyla žádná maličkost! Za nepatrné zameškání, za slůvko stesku byl každý hned nemilosrdně ztrestán.

Ale i přes všechno hemžení a spěch pokračovala stavba pomalu. Zdi pukaly, trhaly se a bortily. Nikdo nevěděl, čím to je. Až knížecí myslivec, kterého se Rieder taky zeptal, mu poradil do každého rohu stavby zazdít člověka zaživa. Vrchní hned této ďábelské rady uposlechl. Opil dělníky opojnými nápoji a čtyři zpité dal do zdí zazdít. Opravdu, zdi stály pevně, už se netrhaly. Konečně byl zámek dostavěn. Ale jednou v noci, kdo ví, jak se to jen stalo, zámek náhle shořel. Sotva ho vybudovali, vyhořel podruhé. Stavitel odmítl stavět. Vrchnímu nezbývalo nic jiného než povolat jiného odborníka z daleké Itálie. Ten nemohl sehnat žádné dělníky z okolí, protože se všichni obávali neštěstí. Žádné dělníky nesjednal ani v Ústí.

Když jel takhle s nepořízenou zpátky do Lanškrouna, stavil se ve Skuhrově v krčmě na posilněnou. O svých nesnázích vypravoval

krčmáři. Hostinský o žádné dobré radě nevěděl. V tom se otevřely dveře a do šenkovny vešel myslivec podivného vzhledu. Přišel si k nim a naslouchal jejich řečem. Když hostinský odešel natočit piva, myslivec si přisedl blíže k staviteli a nabídl se, že by mu pomohl, sehnal by tolik lidí, kolik by chtěl. Do kuropění třetího dne, že by byl zámek hotov. Jediným problémem byl zápis podepsaný vlastní krví. Avšak Ital dlouho neváhal a podepsal. Zástavou dal myslivec, pro případ nedodržení smlouvy, Italovi sáček plný dukátů a náhle zmizel, ani korbítku se nedotkl.

Staviteli byl myslivec nápadný hned, jak vstoupil, ale ve svých nesnázích si ho pořádně ani neprohlédl. Teprve když zmizel, znovu uvažoval a sám sebe se ptal: „Kdo to asi mohl být?“ Ptal se i hostinského. Ten se však pokřižoval a s hrůzou pravil: „Nešťastníku, nevšiml jste si, že má koňskou nohu? A vy jste se mu zapsal krví!“

Ital celý vyděšený vstal a rychle ujížděl do Lanškrouna. Zatloukl na vrata kláštera Augustinianů a vypověděl opatovi svoji příhodu. Opat mu uložil pokání třídní modlitby, aby se ďáblovu dílo zhatilo. Ital vše úzkostlivě vykonal. Třetí den spěchal na vrch, aby se podíval, co čerti mají už uděláno, ale doposud bylo vše netknuto. Najednou se rozvučel děsivý rachot, hluk a šum. Stavitel uviděl množství černých postav, jak snášejí obrovské balvany. Ve své úzkosti poklekl a prosil úpěnlivě Boha, aby dílo čertů překažil. Jeho prosby byly vyslyšeny. Čerti letěli už s posledními balvany, když v tu chvíli zakokrhal v Rudolticích kohout, jako tenkrát na lanšperském hradu, když se stavěl s ďábelskou pomocí vzosný most mezi lanšperským a žampašským sídlem. Naráz spadly balvany na zem, jen to zahučelo vzduchem a země se zatřásla. Rozházely se podél Třebovských stěn. Černé obludy zmizely, jako by je odfoukl. Ital byl vysvobozen. Hluboce

si vydechl. Přetržený zápis mu spadl k nohám a sáček s dukáty zmizel.

Robotou zámek vystavět nešlo a nezbývalo nic jiného, než se pustit do díla. Zámek byl nádherný. Na nádvoří byla ve výši říms zřízena nádrž pro ryby, do které se sváděla voda z polních i lesních studánek a pramenů.

Když kníže zavítal na panství a spatřil na kopci nádherný zámek, ptal se, komu patří, kdo ho postavil. Lidé řekli, že je vrchního a dodávali, jaká nádhera je ukryta uvnitř. Tu se milostivá vrchnost rozhněvala, že ji vrchní chce přenechat a rozkázal ten zámek rozházet, až na jeden roh, a materiál z něho odvážet na stavbu ústeckého kostela.

Konečně došlo i na Riedra. Roznemohl se. Povídalo se, že už z toho nevyjde. Jednoho dne, za jeho nemoci, jeli českotřebovští vozkové pro pivo do Lanškrouna – podle tehdejší povinnosti. Když přijeli za Skuhrov, potkali vrchního Riedra. Jel v kočáře

do Ústí. Vozkové se divili, co že bylo řečí, jak s ním bylo zle a on zdráv jede na vizitu. Když přijížděli k Lanškrounu, slyšeli zvonit hodinku. „Kdo to umřel?“ ptali se. „Vrchní,“ zněla odpověď. Vozkové se na sebe udiveně dívali, ale neříkali nic ze strachu, kdyby to nebyla náhodou pravda. Ale pravda to byla! To už potkali nebožtíkova ducha. Rieder nepřál svým poddaným pokoje ani po smrti. Sotva zemřel, už je strašil.

Pochovali ho se vší slávou a utajenou radostí. Hned první noc po pohřbu učinil vizitu ve všech místech celého panství. Pak se ukazoval střídavě jednou v té, podruhé v oné vesnici, každou noc jinde. V Lanškrouně řádl nejhůř. Buď jezdil v kočáře po městě, nebo šramotil kolem kostela a zámku. Někdy se vyhoupl na nějaký zámecký topol a houpal se na něm. Při tom svítil děsivě očima a vyl, ale nikomu neublížil, protože nad nikým neměl moc. Právě to ho trápilo nejvíc – za živa všemocný, po smrti bezmocný.

Aby od něho měli lidé pokoj, požádali kněze, aby ho zažehnal. Kněz přišel s kostelníkem, modlil se, kropil svěcenou vodou, kadil kadidlem v zámku, kolem zámku i po městě, ale bohužel nic nepomáhalo. Povolali tedy zaklínače, až od pruských hranic. Zaklínač skutečně přijel. Číhal, kde se strašidlo ukáže. Jakmile se objevilo, začal zaříkávat a zaklínat, až ho zkrotil tak, že poslechl a udělal to, co mu poručil. Čaroděj měl připravenou lahvičku, kterou otevřel a Riedrovi poručil, aby do ní vlezl. Nechtělo se mu, protože byl zvyklý jen a jen rozkazovat, kroutil sebou, ošíval se, ale kouzelník byl silnější. Rieder se vtáhl do lahvičky, zaklínač udělal zátku, ovázal a lahvičku si schoval do své mošny. Vydal se do Krkonoš, tam vysoko ji chtěl vhodit do horské tůně. Riedrovi se z panství nechtělo. Cestou kňučel a zaklínače žádal, aby ho dal pod Lanšperkem pod most. Ale čaroděj se nenechal přemluvit. Asi v polovině cesty zůstal u jednoho chalupníka

ve vsi na noc. Mošnu si dal na lavici a poprosil, aby se k ní ani nepřibližovali a nedotýkali se jí, že si jenom někam zajde. Šel si pro tabák, ale dlouho se nevracel.

Domácímu chlapci to nedalo, rád by se dozvěděl, co v té torbě vězí. Díval se po ostatních, a když viděl, že si ho nikdo nevšímá, přikradl se k mošně, ohmatával ji, rozepnul a vstrčil dovnitř ruku. Rychle ji zase vytáhl a odskočil. Uvnitř se něco hnulo. Chlapec hnul s lahvičkou, zátka povolila a Rieder se soukal hrdlem ven. Torba se nadýmala a domácí byli velmi zděšení, neboť nevěděli, zda mají utécti, nebo torbu vyhodit oknem. V tom se rozlétly dveře a přiběhl zaklínač. Popadl hůl a za bušení do torby mumlal jakási prazvláštní slova. Torba splaskla. Rieder byl opět pod zátkou. Ráno čaroděj spěchal dál, až se šťastně dostal do Krkonoš. Lahvičku obtěžkal velkým kamenem a hodil ji do horské tůně.

LUKOVÁ + KVĚTNÁ

O válce

v šestašedesátém roce

(Květná - Kozínoha)

Když se v šestašedesátém blížili Prusové k Lanškrounu, mnozí měšťané opouštěli své příbytky a hleděli se s majetkem někde skrýt. Z města odcházeli i úředníci. Kam se ale měli uchýlit, když všechny silnice byly Prusy obsazeny? Nezbývalo, než se uchýlit do zastrčených vsí, stranou od silnice. Nejvhodnější se jim zdála Kozínoha.

Do tak nepatrné vsí se nahrnula horda vzácných hostů. Své útočiště tu našel se svou pokladnou také berní úřad. Pokladnu zakopali v jednom statku. Všichni poté svorně očekávali brzký konec celé války. Ale Prusové byli jako švábi, prolezli kdejakou díru. Přišli i do Kozínohy a všechno všude vymetli. Pokladnu nenašli. Tehdy se žertem říkalo, že Kozínoha je pevnost. Všechny východy ze vsí byly uzavřeny a hlídány. Neproklouzla ani myš. Opatrní Lanškrounští byli opravdu dobře schováni.

O Ohnivém

Jednou si to v noci jeden lukovský občan vykračoval z Lanškrouna domů. Když přišel na chodník na louce u rudoltických hranic, šla proti němu divná světlá postava, která čím byla blíž, tím byla jasnější. Poznal, že je to Ohnivý.

„Mohl bys mi posvítit na cestu,“ pravil srdnatý občan. Ohnivý mu hned vskočil na rameno. Před stavením Ohnivému řekl, aby z ramene seskočil, že už je doma. Ohnivý tak učinil a soused šel do stavení. Když už už chtěl zavřít dveře, vzpomněl si, že Ohnivému ani nepoděkoval za dobrou službu. Pootevřenými dveřmi křikl: „Pámbu ti zaplatí!“ Ohnivý pln radosti pravil: „Dobřes udělal. Teď je nám oběma pomůženo.“ Na tato slova zmizel.

Když sedlák doma vypravoval, co se mu přihodilo, strašně se zapotil, jako by nesl měřicí hrachu. Do roka náhle zemřel. Tak byli skutečně oba vysvobozeni.

O černokněžnické knize

Jednou spěchal pocestný k Lanškrounu, kde mínil přenocovat. Rychle se setmělo. Aby si nadešel, namířil si u Lukové přes pole jednoho zámožného sedláka. Tu zpozoroval u svých nohou silnou starou knihu. Málem o ni brknul. Zdvihl ji, prohlédl, a tak ho zaujala, že zapomněl i na svůj úmysl, dojít včas do Lanškrouna.

V knize byla taková zvláštní znaménka, a přece mu připadala známá a čitelná. Tak se na jednom místě zabral do čtení, že neviděl a neslyšel. Nevěděl, co se kolem něho děje. Pojednou zdvihl hlavu a viděl, jak si ho prohlíží jedenáct duchů. Všichni se mu nabízejí k službám. On v samém leknutí nevěděl, co má dělat. Tu si všiml hromádek nerozházeného hnoje na poli. Poručil jim, aby

hnůj pěkně stejnoměrně po poli rozházeli. Zatímco se duchové činili s hnojem, běžel pocestný do Lukové na faru a pověděl faráři, co se mu přihodilo. Farář rozkázal, aby honem, co nejrychleji knihu přinesl. Když ji donesl, ukázal faráři místo, kam až dočetl a farář z toho místa začal číst zpět k začátku. Hrozná strašidla, duch po duchu, se vytrácela, až všechna zmizela.

O vodníkovi

Za jasných nocí se na vodě objevoval has-trman a vydával ze sebe věštící hlasy. Ten, kdo je slyšel, zvěděl, co ho čeká. Zvláštním zvukem zvěstoval slyšícímu štěstí. Zpíval-li vodník, znamenalo to pro slyšícího, že bude stížen buď velkou vodou, utopením, případně jiným neštěstím z vody.

O sv. Gothardu, lukovském patronovi

Na cestě z Lanškrouna do Lukové kdosi postavil boží muka. V dávných dobách se až do těchto končin rozkládal prales, jehož mohutných kamenů byl užito na stavbu prvního lukovského kostela. Za nejposvátnější věc považovali v kostele obraz sv. Gotharda, ke kterému měli obyvatelé velikou důvěru.

Když ještě byl velký lukovský rybník, bývala obec často postihována silným krupobitím, která přicházela právě přes rybník a vše potloukla. To trvalo léta, a proto lidé mívali bídu s nouzí. Jednou opět nastala taková větrnice, opět se střemhlav hnala k obecním hranicím. Lidé plni zoufalství sledovali blížící se zkázonosné mraky. Rychtářka se ve své úzkosti obrátila s prosbami na sv. Gotharda,

který se už několikrát ukázal dobrým pomocníkem a přímluvčím prostého lidu. Přinesla z komory poslední zbylý bochník chleba a držice jej proti blížícím se mrakům, vzývala svatého o pomoc a ochranu. A skutečně byla tentokrát Luková před pohromou uchráněna a měla pěkné žně.

Na památku této události dala rychtářka namalovat obraz, který své místo našel nad dřevěnou sochou Panny Marie. Obraz představoval svatého Gotharda v biskupském rouše, jak vztahuje ruce proti mračnům. Před ním klečí erbovnice v dobovém kroji a zdvihá k němu bochník chleba. V pozadí byl vyobrazen dřevěný kostelík a rychta v dávné podobě. V popředí malíř vymaloval břehy rybníka. Památka světce se oslavovala 4. května průvodem k jeho soše. Den se světil jako svátek. Málokdo zapřahal, aby konal hrubé práce. Obyvatelé ho ctili jako patrona své obce.

OSTROV

O vodníkovi

Za Ostrovem býval v potoce vodník. Na květnaté lučině vedla přes potok lávka, pod kterou se každý den ráno o páté zjevil a rozčesával vlasy.

Stalo se, že jedno krásné ráno šla žena s prádlem k potoku a vodníka pod lávkou uviděla. Prádlo neprádlo, utíkala domů. Vodník za ní volal, aby se nebála a vrátila se, že jí pomůže prádlo vyprat. Žena si dala říci, vrátila se, dala se do práce a vodník jí pomáhal. Když byla s praním hotová a už už se chystala k odchodu, hastrman řekl: „Řekni lidem, aby ráno o páté nikdo k lávce nechodil.“ Žena mu poděkovala a vzkaz lidem doslova vyřídila. Lidé se podle toho taky zařídili.

Jednomu jinochovi to nedalo pokoje. Ráno o páté byl u lávky. Když si to tak po lávce vykračoval, najednou ho něco chytlo za nohu a drželo velmi pevně. Všelíjak se namáhal nohu vytáhnout, ale nešlo to. Zlámal prkno na lávce, skočil do vody, ale voda mu šla až nad hlavu.

Stejně na vodníka nemohl. Ten ho neustále držel, vždyť porušil dobrou radu i zákon jeho vodního panství. Konečně se jinoch zachytil lávky. Vodník ho tedy pustil a ptal se ho, proč v zapovězený čas přišel k lávce. Jinoch se vymlouval, že v noci zbloudil a k lávce že přišel jen náhodou. „Lžeš!“ řekl vodník a při tom mu hleděl přímo do očí. Jinoch svěsil hlavu a v tu chvíli ho vodník stáhl do vody.

Za trest musel jinoch každý den vařit vodníkovi žabí polévku, zametat kuchyň.... U vodníka sloužil čtyři roky a doma ho už dávno oplakali.

Jednou ráno šla k lávce jinochova matka a volala hastrmana, aby jí syna vydal, ale ten se ani neukázal. Stalo se, že vodník musel kamsi odejít. Jinoch se za ním plížil a když se přesvědčil, že se tentokrát jen tak rychle nevrátí, šel, vzal si kousek chleba a opačnou stranou spěchal tam, kde potok ústil do rybníka. V těch místech vystoupil ven z vody a běžel do lesa. Po krátkém bloudění přišel na cestu a šťastně se dostal domů. Vodníka už nikdo nikdy neviděl.

O lakomém sedlákově

Před třicetiletou válkou žil v Ostrově jeden bohatý, ale lakomý sedlák, který se neustále bál, že mu někdo pobere jeho peníze. Sebral svoje tovary a dobráky, groše, šel do místního lesa Kravína a tam je ponořil do tůňky poblíž Vápenné studánky, tzv. Eduardova pramene.

Brzy byl však potrestán za to, že než by peníze obětoval na nějaký dobrý účel, raději je potopil. Po náhlé smrti musel sedat v podobě trpaslíka u tůňky a potopený poklad hlídat. Jestli tam sedí ještě dnes, těžko říci, ale trestu ho mohl zbavit srdnatý jinoch, který by za slunovratné noci vstoupil do tůňky bez obav. Trpaslík by se ho zeptal: „K jakému účelu chceš ty peníze?“ Záleží právě na odpovědi. Kdyby to nebylo na dobrý účel, zůstal by hoch v tůňce a v podobě psa by trpaslíkovi pomáhal peníze hlídat. Řekne-li však, že peníze upotřebí buď na stavbu kostela, kaple, sirotčince, chudobince nebo nemocnice, osvobodí sedláka i všechny, kteří snad již ve psy byli proměněni. Sedlák by jinochovi dal všechny pytle peněz.

O neposlušném děvčeti

Jedna žena dostala v Ostrově na vychování děvčátko. Ačkoliv se skutečně upřímně snažila o co nejlepší vychování, přesto se jí záměr nevydařil. Z děvčátka vyrostla pyšná, hrdá a pánovitá dívka, která v ničem neposlechla. Doma nechtěla nic dělat, do kostela nechodila. Stalo se, že jeden večer žena celá uzlobená usnula. U okna se zjevila bílá postava a promluvila k ní: „Posílej svoji dceru do kostela! Nebude-li chodit, zle se s ní poděje!“

V neděli pěstounka posílala dívku na slovo boží, ale ta se jí jen vysmála. Vysmála se i jejímu hloupému snu. Rozhněvaná matka dívku vystrčila ze dveří a zamkla. Děvče venku zlořečilo a ze vzteku roztrhalo modlitební knížky. Listy z ní rozházelo po hnoji

a toulalo se až do večera. Když přišla domů, řekla, že v kostele byla, ale že potom nemohla domů. V noci se pěstounce opět zjevila bílá paní. Na hlavě měla veliký zvon, kterým zvonila. Postava promluvila: „Čas dochází. Půjde-li tvoje dcera ještě teď do kostela, bude od velikého neštěstí uchráněna.“ Pěstounka dívku vzbudila a radila jí, aby hned šla do kostela, hlavně rychle, než bude pozdě. Děvče dělalo jako vzteklé. Tu k němu přiskočilo bílé strašidlo, vzalo z postele, posadilo na zvon a s děvčetem zmizelo.

RUDOLTICE

O bílém jelenovi

Asi před sto padesáti lety uviděl prý jeden rudoltický občan na Házlberku bílého jelena. V Sybilině proroctví jest, že krajina, ve které se bílý jelen ukáže, bude ušetřena válečných běd. Zdejší obyvatelstvo se proto utěšuje, že bude před vpádem nepřátel ochráněno.

O znaku hrabí

V Rudolticích na místě dnešního kostela stával dříve dřevěný kostelík. Vnitřek byl vyzdoben malbami a erby se zvířecími hlavami, hady, dvojími hráběmi a jinými rodovými znameními. Byly to znaky dřívějších majitelů panství – Kostků z Postupic, Pernštejnů, Hrzánů a jiných. Hrabě měly prý naposled ve znaku dvě mladé šlechtičny, které obývaly svůj statek /čp. 49/ na konci Rudoltic, ležel proti Ostrovu. Podle snu, který měly, statek rozdělily mezi tři kostely. Kus lesa u dolního konce Ostrova a tzv. Špitálský les darovaly špitálskému kostelu v Lanškrouně, louky před potokem proti Rudolticích rudoltickému kostelu, louky za potokem darovaly čermenskému kostelu.

O sedlákově sudiči

V Rudolticích bydlel přímo u dráhy sedlák, který byl samý proces. Neustále se s kdekým soudil a vždycky prohrál.

Stalo se, že byl s kýmisi v rozepři, ale sám neměl co vypovídat. Navedl svou dceru. Za odměnu jí slíbil pěknou zástěru a šátek. Dcera skutečně vypovídala dle otceva přání, ale nebylo to nic platné, zase prohrál. Sedlák dceři tedy také nic nekoupil. Spokojená však nebyla a chtěla, aby otec splnil, co slíbil. Tak ho rozeznila, že ji kopl do prsou. Následkem ranění brzy zemřela. Po její smrti se každou noc mezi dvanáctou a jednou hodinou zotvíraly všechny dveře ve stavení a povstal hrozný hluk. Sedlák statek brzy prodal a vystěhoval se, neboť tam už nemohl vydržet. Stejně se ale dělo i následujícím majitelům. Až konečně jeden postavil za kostelem, jak se jde do polí, kapli a dal ji vysvětit. Od té doby strašení přestalo.

O třech hrobech

Na rudoltickém hřbitově se vždycky na sv. Barboru otevíraly tři hroby. Jeden byl plný vody, z druhého šlehaly plameny a ve třetím býval duch. Skrčený, mlčky lidem ukazoval, co je v příštím roce čeká. Hrozila-li jim záplava, povodeň, mlčky ukázal na první hrob. Mělo-li je potkat nějaké neštěstí od ohně, ukázal na druhý. Kdo měl umřít, ukázal na svůj hrob. Vždy se vše vyplnilo.

O rudoltických rakařích

Není obce bez nějaké posměšky, pošklebku nebo přezdívky. Rudoltickým od dávných dob říkají Rakaři.

Protože mají kostel svatých Petra a Pavla, bylo jim na snažnou žádost milostivě dovoleno mít každoročně na sv. Petra a Pavla pouť. Na ní směli zabít velikého raka a uvázat ho u prvního mostu na řetěz. Každý z něho dostal kousek a k tomu si mohl ještě přinést talíř polévky.

O posledním muži v Rudolticích

V Rudolticích na místě čp. 199 stávala dříve malá rolnická živnost. Po třicetileté válce byla pole přidělena k rychtě, protože na živnosti nebylo žádného hospodáře.

O posledním majiteli se vypravuje, že za nešťastným dob třicetileté války byly Rudoltice celé vybrakované a vylidněné. Ze všeho obyvatelstva v nich zbyl jediný muž. A zase přišel od Skuhrova drancovat oddíl Švédů. Poslední obyvatel se před nimi skryl pod prkna vodní jímky u stavení.

Když Švédové měli odjíždět, vystrčil zvědavý nešťastník hlavu. Jeden Švéd, který se naposledy rozhlížel kolem, ho uviděl a hned se na něho všichni hrnuli. Vytáhli ho, přivázali koni na ohon, a tak ho usmýkali. Když odtáhli, našli ho lidé na dolním konci vsi mrtvého.

SÁZAVA

O strašidelném spřežení

Za jasné zimní měsíční noci se jeden vážný lanškrounský měšťan ubíral ze Sázavy domů. Když šel mimo nový mlýn, náhle se otevřela vrata, ze kterých se vyřítil kočár, tažený párem bílým koní. Měšťan leknutím strnul, když ve vozataji poznal bývalého majitele mlýna, který byl už dávno mrtvý. Ať spěchal, jak chtěl, přece mu byli koně stále v patách až ke Šponarovu kříži. U kříže spřežení zmizelo. Na svou příšernou příhodu vzpomínal do smrti.

O Mertově studánce

Říčka Sázava pramení na západním svahu Bukové hory, prý ze zázračné Mertovy studánky. Ta byla pojmenována podle bývalého majitele Merty, který měl nedaleko stavení. Kolem jeho chalupy bylo několik dalších, ale kdysi za morové nákazy všichni pomřeli. Jen jeden zůstal na živu, Merta, který pil nakysle chutnající uzdravující vodu z blízké studánky. Dnes tu po nějakém osídlení není ani památky.

O vandrovním čertovi

Do Sázavy přišel vandrovní, jehož jediným celým jměním byl zvláštní sáček. Nakoupil si ale plno pozemků a tolik statků, že všechno ani za den neobjel. Teprve po smrti, kdo ví, jak zemřel, se provalilo, že byl ve spolku s čertem. Od dvanácté do jedné jezdil v podobě strašidla od mlýna ke mlýnu, až ke kříži. Lidé ho viděli i na jiných místech. Statky, co je nakoupil, jeho dědici roztrhali. Žádného požehnání na nich nebylo.

O bílé zástěrce

Dívku, která šla ze draní pozdě večer z Lanškrouna domů, u Šponarova kříže najednou z ničeho nic popadl strašný strach. O tom místě slyšela vypravovat mnoho báchorek i divných příhod. A právě před samým křížem vystoupila ze tmy jakási bílá postava a pravila: „Dej mi, děvče, svou černou zástěrku, já ti za ni dám bílou.“ Dívka zpočátku nechtěla, ale když postava neustále tolik naléhala, dala svoji černou zástěru za její bílou. Když si ji chtěla uvázat, měla místo zástěry hromádku popela.

O křížovém klíči

Křížovým klíčem, jehož zářezy či výseky na rubu tvoří kříž, lze odemknout každé tajemství. Jeden klíč měl hospodář v Albrechticích. Stalo se tenkrát, co byli v Sázaově zloději, že okradení přišli právě k majiteli křížového klíče, aby jim zjistil viníky. Hospodář rozevřel bibli na evangeliu svatého Jana, kam klíč položil.

Klíče se prstem přidržel a upjatě myslel jen na toho, kdo byl v podezření. Hospodářova matka evangelium četla. Až v určitý moment hospodář ucítil v prstě škubnutí, klíč se otočil, a tak zloděje ukázal. Šli do jeho domu a ukradené věci si vzali.

O Hájkově hospodě

V Hájkově hospodě bydlel dříve doktor Procházka. Dům to byl velmi starý, tudíž plný tajemných koutů a starodávných místností. Ve spižírně bylo vůbec tma a nevlídno. Služebné osoby říkaly, že tam je možné slychávat šustění a bručení. Nikdo tam rád nešel. Říká se, že se tam zjevovala paní doktorová a koukala malé děcko.

Tenkrát na takové řeči nedala jedna služka, nikomu nevěřila. Sloužila u doktora už hezky dlouho a nic tajuplného nikdy nepozorovala. Až jednou v noci musel odjet doktor k nemocnému. Služka zůstala sama doma. Jak tak ležela v posteli, uviděla, jak se otevírají dveře a tiše vstupuje nebožka paní. Do služby jako když vrazí nůž. Nikomu o tom nic neřekla a raději při nejbližší příležitosti dala ze služby výpověď.

TRPÍK

O bezhlavém jezdci

V Haslberském dolu u Trpíka bývalo vidět o půlnoci bezhlavého jezdce, který jezdil převelice divoce, až mu jiskry od podkov sršely. Uháněl po lukách podle olší, které rostly podél potůčku, směrem k Anenským studánkám, kde zmizel.

Jednou šel kozonožský Pachel pozdě večer z Lanškrouna domů. Když přišel na pěšinu, která vedla z Lukové do Kozínohy a došel na hranice své obce, přicválal v největším trysku bezhlavý jezdec. Tehdy nebyly cesty v takovém stavu, jako jsou dnes. Pachel, jehož čeledín byl s vozem v žichlínském mlýnu, si zpočátku myslel, že to jede švagr Koupa čeledínovi naproti, aby mu přitáhl koně. Proto ho chtěl zastavit. Ale jezdec bez odpovědi uháněl dál. Hned poznal, že je bezhlavý a hrůza ho obešla. Vzal nohy na ramena a bez oddechu běžel pryč. Doma si oddechl a vše vypověděl. Od domácích se později zvěděl, že čeledín byl už dávno doma, že švagr nikoho nikam neposlal. Pachel postavil na místě setkání s bezhlavým jezdce kapličku.

VÝPRACTICE

O větrřici

Výprachtický sedlák jel s kárkou do Lanškrouna pro chléb. Tehdy ještě nebyla králická silnice, proto musel lesem.

Do Lanškrouna přijel o jedenácté v noci. Protože se mu nechtělo přenocovat ve městě, naložil chléb a jel zpátky. Když přijel na jakýsi kopeček v lese, kárka se z ničeho nic zastavila, a ne a ne se hnout z místa, ať dělal, co dělal. Nemohl si vůbec vysvětlit, čím to je. Najednou vidí, jak kolo kárky běží vzhůru do vrchu. Udiveně se na to dívá. Na kopci spatřil nějakého chlapíka, kterého požádal, aby mu pomohl kolo nasadit. Chlapík skutečně sešel dolů a pomohl. Co tak spolu hovoří, najednou chlapík zmizel. Sedlák se po něm ohlížel, chlapík stál opět až nahoře na kopci, vytrhl si nohu a začal s ní nad hlavou točit. To vzbudilo takovou větrřici, že se stromy ohýbaly jako stéblo slámy. Sedlák nevěděl, co má dělat a raději střemhlav utíkal. Do Výprachtic přiběhl polomrtvý.

O památné lípě

Na silnici nedaleko kostela stávala velmi stará lípa, prý až sedm set let. Zbyla po bývalé lipové aleji. Strom nejvíc utrpěl stavbou okresní silnice z Lanškrouna do Čenkovic. Od tehdejšího poranění chřadla, až se mohutný strom začal podobat vykotlanému pahýlu.

Po bělohorské bitvě měli Čeští bratři opustit vlast. Zdejší bratry vedl farář Jan Bosler. Právě u jmenované lípy s modlitbou loučili se svým domovem. Bosler se v poslední chvíli rozhodl, že zůstane doma. Denně chodil k lípě zpívat žalmy, denně se k ní chodil modlit. Nepřátelští rejtaři ho tu také zajali, přivázali k lípě a od kostela na něho stříleli. Mrtvolu zahrabali pod lípou. Tím nechtěně splnili jeho přání, neboť byl pochován v domácí, nejmiřejší půdě. Kdykoliv v pozdější době hrozilo vlasti nebezpečí, vycházely z lípy těžké vzdechy. Později jeho smrt prý pomstili Pikharti, kteří zastřelili římskokatolického kněze, když se ubíral z Jablonného do Heřmanic k umírajícímu. Jan Bosler tu byl prý posledním farářem podobojí.

O Pasekách

Hejlů pradědeček jel s děvečkou do Pasek pro stlaní. To bylo o čtvrté hodině odpolední. Sluníčko svítilo a cesta jim pěkně ubíhala. V bukovém a jedlovém mlází jim přes cestu přeletěl ptáček, malý jako paleček. Stařeček povídá děvečce: „Vidíš, říkají, že tady straší a tohle je to strašidlo.“ Jen to dořekl, zdvihl se tak prudký vítr, až se boucí ohýbalo. Stlaní létalo v povětří a byla čirá tma, že sotva obrátili koně s vozem. A až vyjeli z lesa, smálo se na ně zase sluníčko jakoby nic a na stromech se nepohnul ani lísteček. Pradědeček byl i s děvečkou hodně ustrašený.

O pytlákovi

Jeden hospodář chodil téměř každý den pytláčit. Jednou na Štědrý den řekl děvečce, že zase půjde. „Nechodte, hospodáři! Dnes je Štědrý den, mohlo by se vám něco stát!“ Hospodář nebral varování na vědomí, jen opáčil: „Vždyť chodím po zvěři pomalu dvacet let a nikdy se mi nic nestalo,“ a odešel. Uprostřed paseky poblíž studánky se usadil do houští a čekal. Bylo asi k desáté hodině. O půlnoci se mu ukázal zajíc. Chtěl po něm střelit, ale v tu chvíli tu byl druhý, třetí.... Střelil po nic, ale nic netrefil. Zajíců přibývalo, až jich bylo devět a všichni k němu. Pytláka pojala hrůza a pádil střemhlav domů. Před prahem omdlel. Z pytláčení byl vyléčen. Zajíci mu chtěli jenom domluvit, aby dal alespoň ve sváteční dobu pokoj.

O smrti

Hajný Jakub Kubelka šel v noci do lesa. Tu slyší hlas: „Jakube!“ Šel po hlase až k potůčku, kde se pyšnila skála. Z té stany slyšel volání. Zase to volalo. Jakub se ozval. Chvilí stál, poslouchal, ono nic, jen ticho. Hajného obešla hrůza a raději běžel pryč. Padl na dveře u svého domku. Dveře povolily a Jakub se skácel mrtvý do světnice. To smrt ho volala, a šel.

O živém proudu

Tam, kde býval statek Josefa Chaloupky, bydlel kdysi nějaký Kutych. Protože neměl stavení u vody, kopal studnu. Práce mu šla hezky od ruky. Jednou po svačině se s vervou pustil do studny, ale po nedlouhé chvíli dal spěšné znamení, aby ho pomocníci vytáhli. Zděšeně mu vypravoval, jak ze dna vyrazil silný pramen vody a jak rychle ve studni vody přibývalo, neměl kam utíkat. Než to dopověděl, voda se už ze studny valila. Ustrašení lidé házeli do studny všechno, co měli po ruce, jen aby pramen ucpali a studnu zaházeli. Tak se prý dokopal „živé vody“, která by bývala zatopila celé výprachtické údolí. Ten proud šel až do moře.

ŽICHLÍNEK

O malém ptáčkoví

Na dolním konci Žichlíčku v zeleně natřeném domku žila stará žena. Když onemocněla, měla každou noc zvláštní návštěvu. O jedenácté hodině k ní přiletěl takový divný ptáček, který se před ní postavil a křičel: „Já mám hlad, já mám hlad!“ I dala mu drobítek chleba a on odletěl.

Ženě to bylo divné, co ten ptáček chce a co ty jeho návštěvy znamenají. Požádala svého bratra a ještě některé příbuzné, aby zůstali u ní přes noc. V obvyklou hodinu přiletěl ptáček, postavil se a křičel: „Já mám hlad, já mám hlad!“ Dřív než mu stačila něco dát, odletěl. Teprve asi po čtvrt roce návštěvy přestaly a žena se uzdravila.

O sově na hřbitově

V Žichlínce jeden čas sedávala na stromě u vchodu na hřbitov sova, která lidi ráda strašila. Na každého vyvalovala oči a po každém házela kůstky mrtvol. Trvalo to hezky dlouho. Lidé se báli tudy chodit a marně si s tím lámali hlavu, co by to mohlo znamenat. Nakonec, jak rychle se objevila, tak rychle zmizela.

O jezdcí ve vichru

Jednou šel sedlák ze Žichlíčku do Albrechtic. Když přišel k albrechtickému morovému sloupu, strhla se za ním větrice, s kterou se na koni přihnál jezdec. Sedlák šel rychleji a jezdec za ním. Ze strachu se sedlák dal do běhu a běžel až k panskému mlýnu. Tenkrát v něm byl nějaký Blouhoň. Pode mlýnem byla taková prohlubeň vody, do které sedlák vskočil a pomalu se přebrodivil na druhou stranu. Jezdce už za sebou neměl. Kdo ví, kdo to byl?

O Blatech

Na Blatech čili Bahniskách, na bažinatých lukách na jih od Žichlíngu také není a nebylo bezpečno a jisto.

Jednou na Štědrý večer šlo několik děvčat z moravského Rychnova do Žichlíngu na půlnoční. Šla těsně při sobě a vedla se pod paží, protože se bála. Když došla k sv. Trojici, slyšela před sebou volání o pomoc: „Kde jste všichni, pojdte sem!“

Děvčata se nejdříve po sobě podívala a s hrůzou seznala, že jedna z nich schází. Honem běžela po hlase a vyvedla scházející, která byla už daleko v lukách, z bludu. Sama nevěděla, jak se tam ocitla. Už kolikrát v noci se tu leckdo ztratil a beze stopy zmizel. Proto tudy lidé v noci neradi chodí. Má-li se z nich někdo ztratit, pozná se to prý předem. Přijde teplý vánek a v tom, aniž by to sám člověk pozoroval, jeden z nich zmizí.

O tajupnosti se přesvědčil i jeden rychnovský sedlák, který jel z lanškrounského trhu domů. V Bahniskách pozoroval, že za ním jede nějaká bílá paní na koni. Pak najednou zmizela. Zanedlouho sedlák umřel.

O Panně Marii

V Bahniskách u Blatníka bývala velmi často velká voda. Z moravského Rychnova bývala cesta do Žichlíčku zatopena. Jel tudy člověk z Lanškrouna, jehož kůň se jen zvolna brodil vodou, která jezdcí sahala skoro až po pás. I začal láteřit a sakrovat až hrůza. Tu se před ním vznášela Panna Marie. Na čele mu vyvstal pot, jak se bál. Přes Blata se dostal šťastně až domů. Zanedlouho zemřel.

O vodní panně

U Blatníka se dříve hodně rybařilo. Tam, kde je dnes dráha, býval rybník. Tam se dávaly poleče. Zvláštní bylo, že když přšelo, bývalo slyšet z vody zpěv a když bylo hezky, bylo slyšet tichý pláč. Také voda měnila barvu. Před deštěm bývala kalnější a nazeleňalá, když mělo být hezky, byla do ruda a čistá. Když to slyšel jeden Rychnovák, pravil: „To bych rád věděl, kam se ty poleče dějí? Kdybych tam byl, tak bych to vyčíhal, kdo je bere.“ Jednou přišel a poleč si tam dal. Pomalu odcházel, pozpátku a nespouštěl z ní oka. Nezmizela, ale jen se maličko ohlédl po něčem jiném, už byla pryč. Vrátil se k vodě a do ní řekl: „To bych rád viděl tu čarodějnici, co mi ji vzala!“ A sotva to dořekl, vynořila se z vody rudozelená vodní panna, chmátla a stáhla ho k sobě do vody.

O umrlčí hlavě

V jednom žichlínském statku se nedařily husy. Vždycky na ně přišel nějaký mor a všechny popadaly.

Jedna stará žena jim poradila, kam čert nemůže, nastrčí bábu, aby jim dávaly pít z umrlčí lebky. Jak jim poradila, tak udělali. Přinesli ze hřbitova lebku a dávali jim do ní pít. A opravdu, husám se dobře dařilo. S lebkou přišlo do statku také něco jiného. Strašilo a děly se prapodivné věci. Lidé radili lebku zakopat do země, zazdít do zdi, ale ani potom nebyl zdaleka pokoj. Pomohla až cikánka, která přišla, zda si nechtějí nechat hádat. Ta jim řekla, že statek sedmkrát vyhoří, než v něm nadobro nastane klid. Od té doby statek vyhořel už pětkrát.

O svaté trojici

U Blatníka za žichlínskou rychtou postavili sochu sv. Trojice na srázném břehu. Od dávna je tu smutno, neveselo a každý si raději zajde, než by tudy večer šel. Bývalo tu slýchat divné mručení, jako by někdo stál za sochou, ale nikdo vidět nebyl. Jednou tudy šel kdosi z nádraží a slyšel mručení. Přepadla ho hrůza a dal se do běhu. Bohužel neznámý neviděl sráz a spadl střemhlav dolů. Domů přišel pohmožděn a samá boule. Brzy na to zemřel.

Pověsti Lanškrounska byly převzaty a použity se souhlasem
Mgr. Radima Duška ze Státního okresního archivu Ústí nad Orlicí.

Pověsti Lanškrounska jsou přílohou Regionální „učebnice“ Lanškrounsko.

Autorka kresby: Mgr. Bc. Žaneta Hrubešová

Zdroj:

Václav Zdeněk Hackenschmied

NA BESEDĚ

báňchorky, báje a pověsti

Upravil a doplnil Radim Dušek. Ilustrace Jan Moravec. Jazyková korektura Eva Biedermanová.

Vydal a vytiskl OFTIS, s.r.o. jako svou 9. publikaci. Ústí nad Orlicí 1995.

ISBN 80-901707-6-5